

לקו"ש חט"ז – פורים ג'

ס"ד: הסיפור דהרוגוצ'ובי ע"ד משתמרת/מתברכת – עד"ז בשי' וישב תשי"ד. י"ט כסלו תשמ"ב עיי"ש.

ס"ה: בהחילוק בין בבלי וירושלמי- עד"ז בלקו"ש חל"ד ע' 30. ובכ"מ.

ס"ז: "א מעלה מיוחדת...ניט צו מבטל זיין אויף קיין זאך" – להעיר משי' פורים תשכ"ה [לימוד התורה היא 'חלק היפה' ועבודת מרדכי בצ"צ אינה דרך לרבים כו'] ויש לתווכ ודו"ק.

ס"ח: "הי' להם (לסנהדרי גדולה) לקשור חבלים של ברזל במתניהם" כו': ראה בארוכה התוועדות יו"ד שבט תשל"ח (וסעיף ט"ז) [ושם- שיש הטוענים שתדבאר הוא מדרש ואגדה כו' אבל יש דין גם בשו"ע הנשאל ה"ז...שהיה לו לדרוש ברבים שמותר]. שיחת אחש"פ תשח"י. יט"כ תשכ"ח. י"ג תמוז תשכ"ט. פורים תשי"ט. חיי"ש תשל"ו.

ס"ט: "די הנהגה פון כ"ק מו"ח אדמו"ר...פארנומען מיט עניני עסקנות..."ראה שי' תשל"ח הנ"ל, שי' יו"ד שבט תשל"ו (ושם ע"ד פעולתו לגבי פעולות כמה נשיאים שלפניו) לקו"ש חיי"ח שיחה לחוקת-י"ב תמוז. ובכ"מ.

שם: "והצלת נפשות" ראה אג"ק חיי"ד ע' ל. שיחת תשל"ח הנ"ל. ובכ"מ.

שם: "אויך געמאנט פון א חלק חשוב פון זיינע תלמידים...פירן אין דעם וועג" – ראה אג"ק חיי"ע' קטז, חיי"א ע' צג. ובכ"מ (לא נסמנו לרוב הימצאם).

שם: "ובכלל איז דאך ידוע די תורה פון בעש"ט אויפן פסוק קומי אורי" כו' ראה ג"כ שיחת ש"פ תבוא תשל"ל, תשל"ג (ושם, שזהו הוראה לכל אחד).

קלד

- שיחת ש"פ וישב תשי"ד -

ה. (הרי.ח. אמר לחיים וביקש ברכה עס זאל זיין מלאכתם מתברכת, ואמר כ"ק אדמו"ר שליט"א:) אין בבלי שטייט דער לשון תורתם משתמרת ומלאכתם מתברכת, אבער אין ירושלמי שטייט דער לשון אויך אויף תורה, תורתם מתברכת. בכלל דער חילוק פון בבלי און ירושלמי איז אז: בבלו איז במחשכים הושבני, אור חוזר, און ירושלמי איז אור ישר, וואס בכללות איז דאס אויך דער חילוק פון בעלי עסק און יושבי אוהל, וואס ביי יושבי אוהל איז ווייניק עס זאל זיין תורתם משתמרת, ד.ה. ער זאל געדענקען די אלטע, נאר ס'דארף זיין מתברכת, ער זאל לערנען נאך, און צוקומען נאך. (וסיים) דער אויבערשטער זאל העלפן ס'זאל זיין מלאכתם מתברכת ותורתם מתברכת.

לה. והביאור בזה – בהקדים פלוגתא נוספת בין הבבלי לירושלמי:
איתא בגמרא (ברכות ל"ב, ב) „חסידים הראשונים היו שוהין שעה אחת,
ומתפללין שעה אחת, וחוזרין ושוהין שעה אחת. וכי מאחר ששוהין תשע שעות
ביום בתפלה, תורתן היאך משתמרת ומלאכתן היאך נעשית, אלא מתוך
שחסידים הם תורתם משתמרת ומלאכתן מתברכת“.
אבל בירושלמי (שם פ"ה ה"א) איתא – „חסידים הראשונים היו שוהין

שעה אחת, ומתפללין שעה, ושוהין שעה אחת לאחר תפילתן. אימתי עוסקין בתורה, אימתי עוסקין במלאכתן, אמר רבי יצחק בי רבי אלעזר על ידי שהיו חסידים היתה ברכה ניתנת בתורתן, וברכה ניתנת במלאכתן."

והנה, בקשר לביאור אודות החילוק שבין דברי הבבלי (,תורתם משתמרת") לדברי הירושלמי (,ברכה ניתנת בתורתן") - שמעתי פעם הסבר בזה מהרגצ'ובי:

לאחרי שכ"ק מו"ח אדמו"ר נסע ממדינת רוס' והגיע לריגא, אירגן שם אסיפה של רבנים ועסקנים כו' לטובת יהודי רוס'. בין המזמנים לאסיפה הי' גם הגאון הרגצ'ובי (שדר בדווינסק, שהיתה סמוכה לריגא).

[בכלל הי' הגאון הרגצ'ובי ביחסים הכי טובים וקרובים עם ,,ליובאוויטש" - החל עם אדמו"ר מהורש"ב נ"ע, ואח"כ עם כ"ק מו"ח אדמו"ר.

וכידוע הסיפור (סה"ש תש"ב ע' 107 ואילך) שפעם נפגש הגאון הרגצ'ובי עם כ"ק אדמו"ר מהורש"ב נ"ע וכ"ק מו"ח אדמו"ר, ודיברו ביניהם בעניני נגלה דתורה. ואח"כ ביאר אדמו"ר מהורש"ב נ"ע ענין זה ע"פ תורת הקבלו החסידות.

למרות שלגאון הרגצ'ובי היתה ידיעה גם בתורת הנסתר והקבלה

[כידוע ההוכחה בזה ממ"ש על דברי הרמב"ם (הל' ע"ז פי"ב ה"ו) בנוגע לארבע שערות שבפאה כו' - שהמקור לזה הוא ע"פ ה,מבואר בספרי קבלה דיש לפאה דא"ק ד' שערות, עי' בספר מפתח העולמות" (לבעל מחבר משנת חסידים)],

אעפ"כ, עיקר עסקו הי' בנגלה דתורה, ולכן, כאשר שמע את הביאור בתורת החסידות מכ"ק אדמו"ר מהורש"ב נ"ע, נאנח והתנצל שהצ"צ ברכו בלומדות (בנגלה דתורה) ולא בחסידות.

- כידוע שכ"ק המהרי"ל, בנו של הצ"צ, הניח פ"א את ידיו על הרגצ'ובי, והצ"צ בירך אותו בלומדות].

באסיפה הנ"ל רצו לייסד ,,ועד" שיתכנס מזמן לזמן כדי לטכס עצה כיצד לסייע לאחינו בני"י הנמצאים המצור ובשבי" - מעבר ל,,מסך הכרזל". ובקשו גם מהגאון הרגצ'ובי להשתתף ולהיות חבר ב,,ועד" זה.

הגאון הרגצ'ובי עודד את כללות הענין בכל התוקף כו', אבל סירב להיות א' מחברי ה,,ועד", באמרו שכניסתו ל,,ועד" זה תלוי' במחלוקת הבבלי והירושלמי בנוגע ל,,חסידים הראשונים":

לדעת הירושלמי - ,,ברכה ניתנת בתורתן" - יכול הוא להשתתף בעצמו בפעולות של ה,,ועד", כי אע"פ שיצטרך לבטל מזמנו כדי להתעסק בפעולות ה,,ועד", הנה היות ש,,ברכה ניתנת בתורתן", לא יחסר אצלו בלימוד התורה; אבל לדעת הבבלי - ,,תורתם משתמרת" בלבד (ולא כאופן של ברכה) - אינו יכול לבטל מזמנו כדי להשתתף בפעולות ה,,ועד", כי אע"פ שתורתו תשתמר (היינו, שלא ישכח תלמודו כו'), יחסר אצלו ההוספה בלימוד התורה, באופן של תוספת ברכה כו'.

[בנוגע לענינים גשמיים, הנה גם לשיטת הבבלי, „מלאכתן מתברכת“.
 אבל בנוגע ללימוד התורה - הרי זה רק באופן ש„תורתם משתמרת“, וכדי
 שתהי' הוספה בלימוד התורה, צ"ל לימוד התורה ביגיעה, „יגיעת ומצאת“].
 והרי כאשר ישנה מחלוקת בין תלמוד בבלי לתלמוד ירושלמי - הלכה
 כתלמוד בבלי.

והנה, ע"פ הביאור בחילוק דברי הבבלי והירושלמי הנ"ל, יובן גם
 פרטי החילוקים שבין הבבלי לירושלמי בסוף מסכת ברכות (כדלקמן). וכמדובר
 כמ"פ שכאשר אפשר למצוא סברא משותפת בכמה ענינים, הרי זו הוכחה
 שסברא זו היא נכונה ואמיתית כו'.

לו. והביאור בזה:

„תלמידי חכמים“, לשון רבים, מורה על ריבוי תלמידי חכמים, הן ריבוי
 בכמות, והן ריבוי באיכות - חילוקי דרגות בין „תלמידי חכמים“.

דהנה, ישנם ריבוי דרגות באופן לימוד התורה - „כדת הניתנה לכל
 אחד ואחד בהלכות תלמוד תורה“, החל מלימוד פרק אחד שתורתו ופרק אחד
 ערבית, ועד ללימוד בהתמדה ושקידה במשך כל היום כולו - „תורתו
 אומנתו“.

ועד"ז ישנם חילוקים בשטחי הלימוד - כמרז"ל (ב"ב קעה, ב), „הרוצה
 שיחכים יעסוק בדיני ממונות כו' והרוצה שיעסוק בדיני ממונות ישמש את
 שמעון בן ננס“, היינו, שעיקר עסקו בלימוד „דיני ממונות“, ועד"ז ידוע מ"ש
 בתשובות הרא"ש שהטעם לזה שהלכה כרב באיסורי וכשמואל בממוני הוא -
 לפי שעיקר עסקו של רב הי' באיסורי, ועיקר עסקו של שמואל הי' בממוני.

ועד"ז מצינו בנוגע לר"ע שאמרו לו „כלך מדברותיך אצל נגעים
 ואהלות“ (חגיגה יד, א), היינו, שעיקר עסקו הי' בלימוד „נגעים ואהלות“,
 אע"פ ש„כולהו אליבא דר"ע“ (סנהדרין פו, א).

זאת אומרת: כאשר עיקר הלימוד הוא בחלק מסויים בתורה, הנה
 מאחר שהלימוד הוא באופן ד„לאסוקי שמעתא אליבא דהלכתא“, הרי הוא
 מתמצא יותר בפסק ההלכה בנוגע לפועל באותו שטח שבו עיקר עסקו, באופן
 נעלה יותר מזה שעיקר עסקו בשטח אחר בלימוד התורה.

וכאמור לעיל שתכלית השלימות בלימוד התורה הוא - כאשר „תורתו
 אומנתו“, בדוגמת רשב"י וחבריו, שאינם מפסיקים לתפלה, „כיון שמבלעדי כן
 אינו מבטל מלימודו אפילו רגע“ (שו"ע אדה"ז או"ח סק"ו ס"ד), אבל „מי
 שאין תורתו אומנתו צריך להפסיק כו' מאחר דמפסיק ומבטל בלא"ה“ (תניא
 פכ"ג).

[אבל אעפ"כ, „צריך לבטל ולהפסיק לימודו לעשיית כל המצוות כו“
 (שו"ע שם), וכמבואר בירושלמי (ברכות פ"א סה"ב) ש„מודה רשב"י
 שמפסיקין לעשות סוכה ולעשות לולב“. וכמדובר כמ"פ שהחידוש בזה הוא -
 לא זו בלבד שמפסיקים לקיים מצות סוכה ולולב, אלא ש„מפסיקין לעשות
 סוכה ולעשות לולב“, אע"פ שזוהי רק הכנה לקיום המצוה, היכולה להתבצע
 ע"י שלוחו כו'.

ועפ"ז מוכן שדוקא ע"י לימוד התורה באופן ד,,תורתו אומנתו" יכולים לבטל את כללות הענין ד,,מלאך המות בשמונה" - כי ע"י לימוד התורה באופן ד,,תורתו אומנתו" נעשה יהדי בעה"ב על טבע העולם, וכיכלתו לשנות את טבע העולם, כולל הטבע ד,,מלאך המות בשמונה".

מא. ע"פ האמור לעיל שבירושלמי מדובר אדות,, תלמידי חכמים" סתם, ובבבלי מדובר אדות,, תלמידי חכמים" שלומדים תורה באופן ד,,תורתו אומנתו" - מוכן מדוע לדעת הירושלמי,, ברכה ניתנת בתורתן,, ולדעת הבבלי,, תורתם משתמרת" בלבד. והביאור בזה:

כאשר הנהגת האדם היא באופן ד,,חסידותא",,, חסידים הראשונים", היינו, שלומד תורה ומקיים מצוות כדבעי,, בחוקותי תלכו ואת מצוותי תשמרו ועשיתם אותם" - נמשכת ברכת ה' בכל עניניו, כמ"ש,, ונתתי גשמיכם בעתם", ולכן,, ברכה ניתנת במלאכתן", ועד"ז,, ברכה ניתנת בתורתן".

וכל זה - כאשר מדובר אדות לימוד התורה שבערך לכללות העבודה דקיום רמ"ח מ"ע, היינו, היות שהנהגתו בקיום רמ"ח מ"ע היא באופן המתאים (,,חסידים הראשונים") לכן נמשכת ברכת ה' בלימוד התורה כפי שהוא א' מרמ"ח מ"ע. וזוהי שיטת הירושלמי -,, ברכה ניתנת בתורתן".

אבל כאשר מדובר אדות לימוד התורה שלמעלה לגמרי מכללות הענין דקיום רמ"ח מ"ע, לימוד התורה באופן ד,,תורתו אומנתו" - הרי המשכת ברכת ה' (מצד מעלת עבודת,, חסידים הראשונים" בקיום רמ"ח מ"ע) פועלת,, ברכה" רק בלימוד התורה כפי שהוא א' מרמ"ח מ"ע, משא"כ בנוגע ללימוד התורה שלמעלה לגמרי מכללות הענין דרמ"ח מ"ע - פועלת המשכת ברכת ה' באופן ד,,תורתם משתמרת" בלבד, כי כדי שתהי' הוספה בבחי' זו שבתורה, הרי זה דוקא ע"י יגיעה בתורה, מאחר שכללות לימודו (,,תורתו אומנתו") הוא באופן שלמעלה מהנהגת הטבע.

זאת אומרת: המשכת ברכת ה' יכולה לפעול רק בנוגע ל,,גברא" הלומד תורה - היינו,, תורתם משתמרת", שטבע השכחה לא יפעל בנוגע ללימוד התורה. אבל כאשר מדובר אדות המשכת ברכה והוספה בלימוד התורה עצמו - הרי זה תלוי רק ביגיעת האדם בלימוד התורה, מאחר שמדובר אדות לימוד התורה באופן ד,,תורתו אומנתו", למעלה מהנהגת הטבע.

ולכן, לשיטת הבבלי - לימוד התורה באופן ד,,תורתו אומנתו" - תורתם משתמרת" בלבד.

רבה, זו היא הכנה והכשרה לאופן עליון יותר בלימוד התורה.

ויתירה מזו – התועלת בלימוד ר' השגת תלמוד ירושלמי אינה רק באופן הלימוד בכלל, אלא זה נוגע לענין זכרון דברי תורה גופא.

כי הנה מהחילוקים בין אופן הלימוד בתלמוד בבלי ואופן הלימוד בתלמוד ירושלמי הוא⁵⁴: תלמוד בבלי נקרא⁵⁵ „במחשכים“⁵⁶ הושיכני, שבערך לירו- שלמי ה"ה „חושך“, וירושלמי הוא „אור“, ו„אין תורה כתורת ארץ ישראל“⁵⁷. וכמו ההפרש ביניהם בפשטות, שבבבלי יש ריבוי שקו"ט עד שמגיעים למסקנא, משא"כ בירושלמי שאין שקו"ט או שיש רק מעט שקו"ט, וה"ז כאדם הנמצא במקום מואר שהכל גלוי לפניו ומוצא תיכף מבוקשו.

ומובן בפשטות, שריבוי השקו"ט מקשה על הזכרון, משא"כ כאשר הכל גלוי וברור, קל יותר לזכור כל פרטי הענין.

ונמצא, דזה גופא שר' זירא צם מאה תעניתא דלשתכח מיני' גמרא בבלאה כי היכי דלא נטרדי' (ויוכל ללמוד תלמוד ירושלמי) גרם⁵⁸ שהתורה חשמה בזכרונו ביתר שאת ויתר עז.

ח. וע"פ כל הנ"ל יש לבאר מעשה דר' זירא הנ"ל, ש„יחייב מאה תעניתא דלשתכח גמרא בבלאה מיני' כי היכא דלא נטרדי'“:

מכיון שכל כוונת ר"ז היתה רק בכדי שיוכל ללמוד תלמוד ירושלמי כדבעי (בלי הטרדות תלמוד בבלי), הרי פשוט שאי"ז בגדר „פורש מן התורה“ – אד-

54 ראה שערי אורה וסה"מ תשי"ח שנשמנו בשוה"ג הב' להערה 25. ועוד.

55 סנהדרין כד, א.

56 איכה ג, ג.

57 ב"ר פט"ז, ד.

58 להעיר מכיאר אדה"ב „חנינוך קטן“

(כתניא) בענין „שבע יפול צדיק וקם“ (משלי כד,

טז). וראה גם לקו"ש ח"ב ע' 168 ואילך. וש"ג. וראה

בנדודי' (שכחת ר"ז תלמוד בבלי) תניא יתרו טז, ג.

מאמרי אדה"מ ויקרא ח"א ע' מז. וש"ג. המשך

תרי"ז ע' צב, ובכ"ח.

52 ר"ל שזה נרמו גם כמה"ל (מנחות שם –

צט, סע"א) „לוחות ושברי לוחות מונחים בארון

מכאן לת"ח ששכח תלמודו מחמת אונטו שאין נוהגין

בו מנהג בוודי'“ גם שברי לוחות מונחים בארון

(ביחד עם הלוחות), היינו ששייכותם לתורה (ארוז)

נשארה בשלימות; וכ"ה בת"ח ששכח תלמוד מחמת

אונטו.

53 אבל לכאורה זהו גם במי שמסירם מלבד,

כיון שלפני כסא כבוד אין שכחה.

נז. אמנם, לאחרי כל העילויים, ממשיך הכתוב ואומר שמרדכי הי' "רצוי לרוב אחיו", "ולא לכל אחיו, מלמד שפירשו ממנו מקצת סנהדרין, לפי שנעשה קרוב למלכות והי' בטל מתלמודו"³⁰⁸:

לכאורה צריך להבין³⁰⁹ — דממה-נפשך: אם זוהי הנהגה שמותרת וצריכה להיות ע"פ שו"ע — למה פירשו ממנו מקצת סנהדרין; ואם זוהי הנהגה בלתי רצוי' — למה נשארו עמו רוב הסנהדרין, ולמה התנהג כן בעצמו?!

ויוכן בהקדם דברי הגמרא¹⁷⁸ בנוגע לדרכי ההנהגה דרבי ישמעאל

(309) ראה גם לקו"ש חט"ז ע' 373 ואילך.

(307) עירובין יג, ב.

(308) פרש"י עה"פ — ממגילה טז. סע"ב.

("הנהג בהן מנהג דרך ארץ") ורבי שמעון בן יוחי ("בזמן שישראל עושין רצונו של מקום מלאכתן נעשית על ידי אחרים, שנאמר¹⁸² ועמדו זרים ורעו צאנכם וגו'"), "הרבה עשו כרבי ישמעאל ועלתה בידן, כרבי שמעון בן יוחי ולא עלתה בידן" — שהדיוק בזה הוא ש"הרבה .. לא עלתה בידן", אבל "מקצת", "עלתה בידן".

ובנוגע לענינו, הנה "רוב אחיו" — סדר ההנהגה שלהם הוא כר"י, אבל "מקצת סנהדרין" — סדר ההנהגה שלהם הוא כרשב"י: הנהגת "מקצת סנהדרין" היא באופן שהם נמצאים אמנם בעולם, אבל העולם אינו תופס מקום אצלם. וגם במצב שאינו יכול להשאר בביתו, ששם יש לו לחם ובשר לאכול, וצריך להתחבא במערה — אינו דואג מה יאכל וישתה, כיון שהקב"ה ממציא לו חרוב ומעיין מים³¹⁰; מה שהוא צריך — יש לו.

והמעלה שבהנהגה זו — מתבטאת בנוגע ללימוד התורה: רשב"י למד תורה גם בהיותו "בעולם", אבל, אין זה מגיע למעלתו בלימוד התורה לאחר שהי' במערה, כמסופר בגמרא³¹⁰ שרשב"י אמר לרפב"י (שהתאונן על צערו של רשב"י, באמרו, "אוי לי שראיתך בכך") "אשריך שראיתני בכך, שאילמלא לא ראיתני בכך לא מצאת בי כך, דמעיקרא כי הוה מקשי רשב"י קושיא, הוה מפרק ליה רפב"י תריסר פירוקי, לסוף כי הוה מקשי רפב"י קושיא, הוה מפרק ליה רשב"י עשרין וארבעה פירוקי", והיינו, שמצד סדר העבודה באופן שלא הי' לו עסק עם העולם, נתעלה בלימוד התורה בעילוי שלא בערך.

ואין פירוש הדברים שאינו פועל בעולם — אדרבה — כמסופר בגמרא³¹⁰ שלאחרי היציאה מן המערה, הנה "כל היכא דהוה מחי רבי אלעזר הוה מסי רבי שמעון"; רשב"י יצא לעולם וראה את החסרונות, ואעפ"כ, לימד זכות ותיקן את העולם.

ישנם כאלו שפורשים מהעולם, ואח"כ נעשים "קנאים", ובנוגע לכל ענין — אינם רואים מעלות, ומלמדים היפך הזכות. ובכן:

בנוגע לענין הפרישות וההתבודדות — אומר רבינו נשיאנו בשיחה הידועה (שכבר נדפסה³¹¹): "טובה הפרישות עם הבריות והבדידות בתוך בני אדם".

(לקו"ד ח"א קמד, סע"ב). וראה גם סה"ש

(310) שבת לג, ב.

(311) שיחת חג הפסח תרצ"ד בסופה תרצ"ט ע' 310. וש"נ.

ובנוגע לענין הקנאות — הנה כאשר רשב"י ראה "קנאי" שעושה פעולה של קנאות לשם שמים, כמו ר' אלעזר בנו, שהי' במדריגה נעלית ביותר ב"בני עלי", כדברי רשב"י "אם שנים הן אני ובני הן"³¹² — "הוה מסי רבי שמעון", ואמר "איזיל אתקין מילתא", לפעול בתיקון העולם, ולדוגמא: לטהר מקום שהי' בו ספק טומאה, כדי שהכהנים יוכלו לעבור דרכו בהליכתם לעניניהם³¹³.

ונמצא, שע"י ענין המערה — שזהו סדר שלמעלה מהעולם — ניתוסף אצל רשב"י עילוי שלא בערך בלימוד התורה, ולאחרי כן — גם בנוגע להמשכת התורה בעולם.

אלא מאי — סדר זה אינו עבור "רוב אחיו"; זהו סדר רק עבור "מקצת סנהדרין". וזהו הטעם שמרדכי הי' "רצוי לרוב אחיו", "ולא לכל אחיו". שפירשו ממנו מקצת סנהדרין.

נח. אך עדיין אינו מובן: למה צריכה המגילה לספר שמרדכי היהודי שהי' "משנה למלך אחשורוש וגדול ליהודים", הי' "רצוי לרוב אחיו", "ולא לכל אחיו". שפירשו ממנו מקצת סנהדרין — ובלשון הגמרא³¹⁴: "אפשר בגנות בהמה טמאה לא דבר הכתוב. . בגנות צדיקים דבר הכתוב"?!

והביאור בזה — שיהודי צריך לידע זאת, כדי לדעת במה עליו לבחור, כאשר הברירה היא בידו:

מחד גיסא — יש לו ברירה להיות "משנה למלך אחשורוש", ובתפקיד זה תהי' ה"עבודה" שלו באופן ש"לא לכבודי עשיתי ולא לכבוד בית אבא"³¹⁵, אלא יעסוק בעניני עסקנות ציבורית להצלת ישראל; ומאידך גיסא — יש לו ברירה לעסוק בלימוד התורה.

ובכן: עליו לדעת, שאם הברירה היא בידו — הנה איזה ערך יש ל"זהב וכסף. . ודר וסוחרת" לגבי העסק בתורה, וכדברי הגמרא³¹⁶: "יקרה היא מפנינים"³¹⁷, מכהן גדול ש(לובש בגדי כהונה גדולה ו)נכנס לפני ולפנים; וע"פ האמור לעיל (סמ"א) אודות לבישת בגדי כהונה גדולה ע"י אחשורוש, מי שאחרית וראשית שלו, מובן, שגם כפי שהקב"ה נמצא בלבושי כהונה, אין זה מגיע להעילוי כפי שהקב"ה נמצא בתורה.

(315) מגילה ג, א.

(316) הוריות יג, א.

(317) משלי ג, טו.

(312) סוכה מה, ב.

(313) שבת שם ואילך ובפרש"י. וראה גם

לקו"ש חל"ב ע' 152.

(314) ב"ב קכג, א.

ולכן, אם הברירה היא בידו — מוטב שיבחר לעסוק בתורה, ולא יבחר להיות "משנה למלך אחשורוש", אפילו אם ינצל זאת עבור הצלת בני". העוסק בצרכי ציבור באמונה פטור אמנם מתלמוד תורה, ק"ש ותפלה (כפס"ד השו"ע³¹⁸), אבל, ענין זה הוא מצד קיום שליחותו של הקב"ה בעולם, ובגלל זה הוצרך מרדכי לעשות זאת, כיון שלא היתה לו ברירה; אך כאשר יהודי חושב ומתבונן לדעת מהו "חלק היפה"³¹⁹ ומהו חלק שאינו יפה כ"כ (אף שיכול להיות שזהו חלקו, ובאופן שזהו החלק שנותנים לו מלמעלה) — הנה "חלק היפה" הוא בהיותו "רצוי" לא רק "לרוב אחיו", אלא "לכל אחיו", כפי שהי' מרדכי קודם שנעשה "משנה למלך אחשורוש", שאז העריכו אותו ("געהאלטן פון אים") לא רק "מקצת סנהדרין", אלא גם "רוב אחיו", שהרי גם ה"הרבה" ש"עשו כר' ישמעאל ועלתה בידן" ס"ל שהנהגת רשב"י היא טובה ונעלית יותר, והא ראי', שלעתיד לבוא יהי' אצל כל בני סדר ההנהגה ד"ועמדו זרים ורעו צאנכם", ומזה מוכח שזהו תכלית המכוון.

ולכן, גם בזמן הגלות, כאשר "מרדכי היהודי (בהיותו) משנה למלך אחשורוש" הוא "רצוי לרוב אחיו" — הרי זה רק מפני שלא היתה לו ברירה, והוכרח לקבל על עצמו שליחות זו; משא"כ מי שיש לו ברירה כו'. ולכן מספרים לנו זאת, כדי שנדע, שכאשר נותנים למישהו ברירה ואומרים לו: אתה יכול לעסוק בלימוד התורה כל ימך, ואתה יכול גם להיות עסקן ציבורי, ואפילו ראשישיבה — עליו לדעת, שכאשר בוחר באפשרות השני', אזי יפרשו ממנו מקצת סנהדרין!

לכאורה: היתכן?! הרי ראשישיבה מציל יהודים מ"עם-הארצות" בלימוד התורה?! — אבל אעפ"כ, אין זה מגיע למעלת לימוד התורה קודם שנעשה ראשישיבה, שאז למד תורה לשמה!

ובפרט ע"פ המדובר כמ"פ³²⁰ מ"ש בשו"ת בית אפרים³²¹ בפירוש דברי הגמרא³¹⁵ "מבטלין תלמוד תורה ובאין לשמוע מקרא מגילה" — דלכאורה אינו מובן³²²: הרי גם מקרא מגילה הוא בכלל לימוד התורה — דכיון שביכלתו להתייגע בלימוד סוגיא עמוקה, ובמקום זה עוסק במקרא מגילה, שזהו לימוד קל בערכו, הרי זה חשיב כביטול תורה. ועד"ז בנדו"ד: כאשר יש ביכלתו ללמוד לעצמו סוגיא עמוקה,

(320) ראה תו"מ חל"ח ע' 271. וש"נ.

(321) חאו"ח סס"ח.

(322) ראה רש"ש ויד דוד למגילה שם.

(318) ראה שו"ע אדה"ז או"ח סוסצ"ג.

וש"נ.

(319) לשון חז"ל — פרש"י ס"פ נצבים.

ובמקום זה לומד את הסוגיא רק כדי לומר שיעור לפני התלמידים בתור ראשי-שיבה — הנה בערכו הרי זה כמו מקרא מגילה לגבי לימוד סוגיא עמוקה.

— בודאי צריך לברך על זה ברכת התורה, וזוהי מצוה מן התורה, ויש בזה העילוי ד"תוציא יקר מזולל"³²³, וכל הענינים הטובים; אבל, אין זה מגיע למעלת לימוד התורה כפי שהי' קודם העסקנות הציבורית — אפילו עסקנות ציבורית בלימוד התורה גופא (הלימוד עם תלמידים), ועאכו"כ עסקנות ציבורית כפשוטה.

ומטעם זה מצינו בכ"מ³²⁴ שהיו שסירבו לקבל הצעת מינוי בעסקנות ציבורית — דלכאורה: הרי הצעת המינוי באה ממי שהי' אפשר לסמוך עליו כו', וע"פ דין, העוסק בצרכי ציבור פטור מלימוד התורה וכו', וא"כ, למה סירבו לקבל המינוי — כי, מלבד המורא מפני הנסיון שבדבר, הרי אי אפשר להשוות זאת למעלת ה"יחוד נפלא ועצום"³²⁵ שע"י לימוד התורה דוקא, אפילו לא ע"י קיום המצוות, כמבואר בארוכה בתניא³²⁶ ובמאמרי חסידות³²⁷.

וזוהו המשך הענינים במגילה — שהעובדה ש"מרדכי היהודי (הוא) משנה למלך אחשורוש" היא רק בגלל היותו "גדול ליהודים", כי, לאו כל מוחא סביל דא, ואין זו דרך לרבים; ולא עוד אלא שאפילו מרדכי בעצמו לא הי' מרוצה מזה, בראותו שהוא "רצוי לרוב אחיו", "ולא לכל אחיו, שפירשו ממנו מקצת סנהדרין".

וכיון שכן, הנה כשמדובר אודות חינוך הילד, הרי גם אם הוא חושב שהילד יכול להיות "משנה למלך אחשורוש" — אומרים לו: הזהר והזהר! עליך לעשות ממנו "יושב אוהל", שישב וילמד תורה כל ימיו כולם.

- ה -

ה. א נקודה נוספת (וואס איז אויך אן עיקר) בנוגע צו די פעולות פון בעל ההילולא:

ס'זיינען געווען כו"כ פרטים (אין די ענינים) וואס האבן געקענט געטאן ווערן ע"י שליח, און אעפ"כ, דארטן וואו ס'איז געווען די מעגליכקייט ער זאל דאס טאן בגופו, האט ער מקיים געווען דעם ענין פון "מצוה בו יותר מבשלותו" (קידושין מא, א);

ער האט אליין גערעדט וועגן מאכן די "קאפעראטיוון", און האט אליין געשריבן די מאמרים פון פנימיות התורה מיט א סגנון אז מ'זאל דאס קענען איבערזעצן וכו', און איז אליין ארומגעפארן במדינה ההיא, וואס דער עצם ארומפארן איז געווען אן ענין של סכנה, ווארום דעמולט איז די השגחה געווען נאך גרעסער און שארפער - האט ער זיך ניט אפגעשטעלט, און האט דאס געטאן אין אן אופן פון "בו" (און ניט "בשלותו"), כדי אז די זאך זאל אראפקומען בפועל.

- . 1 -

ו. וכמדובר כמ"פ די ראי' אויף דערויף (אז מ'דארף אליין טאן, און ניט איבערגעבן דאס צו א שליח) פון א סיפור אין חושבע"פ:

ווען די גמ' (כתובות קג, ב. ב"מ פה, ב) רעדט וועגן די גדלות פון ר' חייא - זאגט די גמרא: "כמה גדולים מעשה חייא". און וואס זיינען געווען "מעשה חייא" - דערציילט די גמרא אז ער איז געגאנגען פאנגען א צבי, און דערנאך האט ער געמאכט קלף פון זיין עור, און ער האט אויף דעדויף אנגעשריבן חמשה חומשי תורה און ששה סדרי משנה, און ער האט אוועקגעגעבן די חמשה חומשי תורה צו "חמשה ינוקי", און די ששה סדרי משנה צו "ששה ינוקי", און האט זיי געזאגט אז זיי זאלן לערנען איינער מיטן צווייטן דעם חומש און דעם סדר וואס ער האט, און דורך דערויף האט ער באווארענט אז די תורה זאל ניט פארגעסן ווערן ח"ו.

וואס לכאור' איז ניט פארשטאנדיק: צוליב וואס האט ער געדארפט אליין גיין און כאפן דעם הירש, און מאכן קלף פון זיין עור, און אנשרייבן אויף דעם חמשה חומשי תורה און ששה סדרי משנה - אויף דערויף האט ער געקענט שיקן איינעם פון זיינע תלמידים (און אפי' סתם א אידן, ניט פון זיינע תלמידים)!!

ומובן אז ער האט דאס ניט געקענט טאן זיצענדיק אין ביהמ"ד און לערנענדיק מיט זיינע תלמידים די משניות וברייתות פון חושבע"פ - ווארום כדי צו כאפן א הירש דארף מען ארויסגיין אין שדה; ועד"ז בנוגע צו עיבוד עודות, וואס אין דערויף איז גאר א שאלה צי מ'מעג דאס טאן אין א ביהמ"ד וביהמ"ד, צוליב דעם ריח שבזה -

און אעפ"כ זאגט די גמרא אז ר' חייא האט דאס אליין געטאן, און אויף דערויף זאגט בען "כמה גדולים מעשה חייא".

ד.ה. אז די גדלות פון ר' חייא באשטייט ניט אין דערויף וואס ער איז געווען א גדול בתורה, און ער האט מסדר געווען די ברייתות (נאך דערויף וואס רבינו הקדוש האט מסדר געווען די משניות), ווי די גמ' (חולין קמא, סע"א) זאגט אז ס'דארף זיין א ברייתא ד"תניא בי ר' חייא ובי ר' אושעיא" [פריער ר' חייא און דערנאך ר' אושעיא, וואס סדר אין תורה איז דאך בדיוק, ניט באקראי ח"ו] - וואס אין דערויף קען זיך ר' חנינא פארמעסטן מיט אים, און מ'ווייסט ניט מי גדול ממי,

נאר זיין גדלות איז באשטאנען אין "מעשה חייא", כנ"ל אז ער האט געלערנט חומש מיט א בן חמש למקרא, און משנה מיט א בן עשר למשנה, און האט באווארענט אז די קינדער זאלן ווערן (ניט נאר תלמידים ומקבלים, נאר) אויך מלמדים

- ומשפיעים -

ומשפיעים - זיי זאלן לערנען מיט די אנרערע קינדער דאס וואס זיי האבן געלערנט.

און בשעת אז ר' חנינא האט געזאגט אז "אי משתכחא תורה מישראל מהדרנא לה מפילפולי", האט ר' חייא געזאגט אז ער האט באווארענט מלכתחלה "דעבדי לתורה דלא תשתכח מישראל", און אויף דערויף זאגט די גמרא "כמה גדולים מעשה חייא".

ז. וואס דאס איז דאך א סיפור וואס ווערט דערציילט אין תושבע"פ, וואס זי איז ניתנה למשה מסיני, און יעדער ווארט פון תושבע"פ איז דאך תורה מן השמים, ווי דער רמב"ם (הל' תשובה פ"ג ה"ח) פסק'נט אפ א פס"ד ברור אז אין דערויף (אין דעם וואס מ'גלויבט אז יעדער פרט פון תושבע"פ איז תורה מן השמים) איז תלוי אז מ'זאל וויסן אז ער איז א מאמין בעיקר, און האלט זיך אן אין די גאנצע תורה.

וכידוע וואס דער ראגטשאווער (מכתבי תורה מכתב צט) זאגט אז אין תורה איז ניטא קיין סיפורים, נאר יעדער ענין וואס שטייט אין תורה איז א הוראה, און ראס שטייט גאר אין זהר פ' בהעלותך (רנב, א), וואס דארטן איז ער מבאר אז ח"ו צו זאגן אויף די סיפורים פון תורה אז זיי זיינען סיפורים - נאר יעדער ענין וואס שטייט אין הורה, איז א הוראה אין עבודת ה'.

ואדרבה, בשעת אז די הוראה ווערט ארויסגעגעבן אין תורה אין א סגנון של סיפור - האט דאס ע"פ דין א גרעסערן תוקף און מער שטארקייט ווי א הוראה וואס ווערט ארויסגעגעבן אין א סגנון של הלכה - ווי די גמ' (ב"ב קל, ב) זאגט: "אין למדין הלכה לא מפי לימוד ולא מפי מעשה * עד שיאמרו לו הלכה למעשה", וואס דערפון איז פארשטאנדיק, אז בשעת די הוראה שטייט אין א סגנון של סיפור, הלכה למעשה, דעמולט האט דאס נאך א גרעסערן תוקף.

און דערפון איז פארשטאנדיק די הוראה וואס מ'האט פון דעם סיפור הנ"ל - אז בשעת ס'איז דא א זאך וואס ער קען דאס אליין טאן, רארף ער דאס טאן אליין, און ניט איבערגעבן דאס און פארלאזן זיך אז זיין שליה וועט דאס טאן.

ח. דער ביאור בפשטות פארוואס מ'זאל זיך ניט פארלאזן אויף א צווייטן, נאר מ'זאל דאס אליין טאן:

- מ'זעט -

-----
* הטעם ע"ז שאין למדין הלכה "מפי מעשה" הוא, "שמא טעה בטעם של פס"ד של אותו המעשה" (רשב"ם שם), וזה אינו שייך למעשה חייא, מאחר שאמר הטעם שלא השתכח כו' - ופליגא דר' חנינא.

וועט דאס זיין די הכנה קרובה צום קיום היעוד פון
"ואתם הלוקטו לאחד אחד בנ"י" כפשוטו, וואס אין מקרא יוצא
מידי פשוטו - אז דער אויבערשטער נעמט יעדער אידן פארן
האנט, און נעמט אים ארויס צוזאמען מיט כל בנ"י פון דעם
גלות האחרון,

און ער ברענגט אלע אידן אין ארצנו הקדושה, "ארץ אשר
גו' עיני ה' אלקיך בה מרשית השנה ועד אחרית שנה" (עקב יא,
יב), בגאולה האמיתית והשלימה ע"י משיח צדקנו, בקרוב ממש.

* * *

יד. אין דערויף קומט נאך צו נאך א טענה: מ'דארף ווארטן
ביז אז יענער וועט קומען און בעטן אז מ'זאל אים העלפן
ווערן נענטער צו אידישקייט, אדער אז מ'זאל עכ"פ זיין
זיכער אז זיין מחשבה ורצון איז אז מ'זאל אים ארויסהעלפן
ווערן נענטער צו אידישקייט, נאר ער שעמט זיך צו בעטן -
דוקא דעמולט וועט מען אים ארויסהעלפן און מ'וועט אים מקרב
זיין צו אידישקייט.

איז פארשטאנדיק בפשטות אז די הנהגה איז היפך הציווי
פון "ואהבת לרעך כמוך" (קדושים יט, יח), און היפך הציווי
פון "הוכח תוכיח את עכיתך" (שם יז), און ס'איז היפך פון
די הוראה פון "כמה גדולים מעשה חייא" - ווארום ס'איז דאך
א זיכערע זאך אז קיינער האט ביי זיך ניט געהאט די
ברייטקייט צו בעטן ביי ד' חייא ער זאל לויפן אין וואלד
און כאפן א צבי, און איבערארבעטן זיין פעל, און אנשרייבן
אויף דערויף חמשה חומשי תורה, און פאנאנדערטיילן צו "חמשה
ינוקי", נאר ד' חייא האט דאס געטאן מעצמו, און האט דאס
געטאן ניט אלס א יחיד, נאר דאס ווערט א פס"ד אין גמרא אז
"כמה גדולים מעשה חייא".

און אזוי ווי די הנהגה פון ד' חייא איז געווען אז ער
האט ניט געווארט ביז אז די קינדער וועלן קומען צו אים
וכיו"ב, נאר ער האט דאס געטאן מעצמו, איז ע"ז פארשטאנדיק
אויך בנוגע צו קינדער אין אידישקייט (וואס ס'קען זיין אז
ער האט שוין ווייסע האר אויפן קאפ, ער איז אבער א קינד
אין אידישקייט) - אז מ'דארף ניט ווארטן, און כ'טאר ניט
ווארטן ביז ער וועט קומען בעטן אז מ'זאל אים מקרב זיין צו
אידישקייט, נאר מ'דארף אליין גיין און אים מקרב זיין צו
אידישקייט.

און ווי ס'איז געווען די הנהגה פון בעל ההילולא, אז
ער האט ניט געווארט אז מ'זאל קומען און בעטן ער זאל שיקן
א שליח כאכך א חדר אדער בויען א מקוה וכיו"ב, נאר ער האט
אליין געטאן אין דערויף, לויט די הוראה פון "כמה גדולים
מעשה חייא",

און הודות צו דער הנהגה זיינען דא כו"כ וואס זיינען ארויסגעקומען פון מדינה ההיא בנערינו ובזקנינו בבנינו ובבנותנו, אין אן אופן אז זיי זיינען שומרי תורה ומצוה, ביז אין אן אופן של הידור - וואס דאס איז הודות צו דער הנהגה פון בעל ההילולא, וואס ער האט ניט געווארט ביז מ'וועט קומען צו אים און בעטן צדקה ברוחניות, ער זאל מסכים זיין פארן אדער שיקן א שליח בויען א מקוה אדער א חדר וכיו"ב, נאר ער האט אליין געטאן אין דעם, לויט דער הוראה פון "כמה גדולים מעשה חייא", און האט געטאן אין דערויף בגופו ובממונו ובנשמתו.

טו. וכמדובר כמ"פ אז בשעת ס'רעדט זיך וועגן א אידן וואס קומט אינגאנצן ניט בעטן אז מ'זאל אים מקרב זיין צו אידישקייט, איז די סכנה און דער פקו"נ א סאך גרעסער און מערער בולט ווי ס'איז ביי א אידן וואס קומט און זאגט אז ער וויל מ'זאל מיט אים לערנען אידישקייט.

וואס דערפאר איז בשעת ס'רעדט זיך וועגן א אידן וואס קומט ניט בעטן מ'זאל אים מקרב זיין צו אידישקייט, דערפאר וואס ער איז נשבה לביין העכו"ם, עאכו"כ ווען ער איז גאר א מנגד צו אידישקייט - איז דאס אן ענין של סכנה און פקו"נ, וואס בשעת ס'רעדט זיך וועגן פקו"נ, איז אפי"א א כה"ג וואס געפינט זיך אין קדה"ק ביום הקדוש, דארף ער אפלאזן די עבודה (וואס אין איר איז תלוי די כפרה פון כל עם בני"י בכל מקום שהם), און גיין מציל זיין א נפש אחת מישראל, אפי"א ווען ס'איז א ספק וספק ספיקא (ראה לקו"ש ח"ד ע' 6-1255).

וואס דערפון איז פארשטאנדיק, אז בשעת ער באקומט א ידיעה אז ס'איז ערגעץ דא א איד וואס ער קען אים ארויסהעלפן, איז ח"ו ער זאל טראכטן אז ער וועט ווארטן ביז אז יענער וועט קומען און פרעגן ביי אים צי ער דארף לערנען אידישקייט, אדער נאכמער: ער וועט בעטן אז מ'זאל מיט אים לערנען אידישקייט - ווארום דאס איז אן ענין פון פקו"נ ברוחניות ממש.

ואדרבה, אויב דער איד ווייסט ניט פון אידישקייט, און ער ווייסט ניט אז ער דארף פרעגן און בעטן אז מ'זאל אים לערנען אידישקייט, עאכו"כ אויב ער איז א מנגד צו אידישקייט - דעמולט איז א סימן אז יש בו סכנה ממשית, און ס'איז ניטא קיין ספק וספק ספיקא אז ער דארף לויפן און אים מציל זיין.

טז. וכמדובר כמ"פ (ראה גם לקו"ש פורים תשל"ז ס"ח) דאס וואס ס'שטייט אין תדבאר"ר (פי"א) בנוגע צו די סנהדרין, אז "הי" להם לילך ולקשור חבלים של ברזל במתניהם כו' ויתזרו בכל עירות ישראל כו' וילמדו את ישראל כו'".

וואס דער דין איז דאך, אז כדי די סנהדרין גדולה זאל

- האבן -

האבן איר תוקף (אז זיי זאלן קענען פסק'נן די דינים וואס סנהדרין קסנה שבכל גבולות ישראל זיינען געקומען פרעגן ביי זיי) - האבן זיי געדארפט זיין אלע צוזאמען אין לשכת הגזית (ע"ז ח, סע"ב. וש"נ. וראה לקו"ש הנ"ל הע' 29).

און ס'איז דאך פארשטאנדיק, אז דאס וואס ס'שטייט אין תדבא"ר אז "הי' להם לילך ולקשור חבלים של ברזל וכו'", מיינט דאס ניט אז זיי זאלן דאס טאן זיצענדיק אין לשכת הגזית, ווארום דעמולט דארף מען ניט האבן אפי' סתם חבלים (ניט נאר אז מ'דארף ניט האבן חבלים של ברזל); חבלים של ברזל דארף מען האבן ווען מ'גייט אוועק לימים רבים, און דער סלטול הדרך איז רב ביותר, דארף מען דעמולט האבן "חבלים" כדי אז די בגדים זאלן בלייבן גאנץ, און וויבאלד אז ס'רעדט זיך וועגן א סלטול הדרך גדול ביותר, דארף מען האבן "חבלים של ברזל", ווארום חבלים סתם וואלטן צורייבן געווארן.

און ס'איז אויך פארשטאנדיק, אז מ'מיינט ניט אז אלע שבעים ואחד חברי הסנהדרין זאלן ארומגיין בעיירות ישראל צוזאמען, נאר אדרבה, לתועלת הענין און כדי אז דער ענין זאל זיך אפטאן במהירות, דארפן זיי גיין יעדערער באזונדער, כדי אז זיי זאלן קענען אויפטאן אין איין און זיבעציג ערטער בבת אחת.

און אעפ"כ זאגט תדבא"ר אז דער תפקיד פון די סנהדרין איז, "לילך ולקשור חבלים של ברזל במתניהם כו' ויחזרו בכל עיירות ישראל כו' וילמדו את ישראל כו'" - גיין אין עיירות ישראל און באווארענען אידן אז זיי זאלן ניט אוועקגיין פון אידישקייט, אע"פ אז דורך דערויף וואס זיי גייען אוועק פון לשכת הגזית, ווערט בטל זייער תוקף אלס "סנהדרין גדולה".

וואס דערפון איז דאך פארשטאנדיק, אז ח"ו צו זאגן אז מ'וועט ווארטן ביז וואנעט אז יענער איד וועט קומען צוגיין און בעטן אז מ'זאל לערנען מיט אים אידישקייט - נאר טאן לויט די הוראה פון תדבא"ר, אז אפי' סנהדרין גדולה דארפן אוועקגיין ממקומם אין לשכת הגזית, און ארומגיין בעיירות ישראל באווארענען אידן זיי זאלן ניט אוועקגיין פון אידישקייט.

יז. ביז וואנעט אז ס'איז דא א פס"ד ברור אין שו"ע

[וואס ס'זיינען דא אזוינע וואס טענה'ן אז תדבא"ר איז א מדרש, און ס'איז דא דער כלל אז מ'קען ניט אפלערנען הלכות פון אגדות וכו' (נסמן בשד"ח כללים מע' אין למדין כו'), אע"פ אז חלק הדרוש שבתורה איז אויך א חלק פון תושבע"פ, און גאנץ תושבע"פ איז ניתנה למשה מסיני, און

- יעדער -

יעדער ענין שבתורה איז א הוראה - דארף מען דאס ניט זוכן אין מדרשים, ווארום ס'איז דא א פס"ד ברור אין שו"ע, אין חלק אורח חיים, אין הלכות שבת (סשכ"ה ס"ב), אז בשעת ס'רעדט זיך וועגן אן ענין של פקו"נ, איז "הנשאל הרי זה כו" (היפך הענין פון שבת), און ער איז ממשיך דעם ביאור בזה, "שהי' לו לדרוש ברבים שמותר", ד.ה. אז וויבאלד אז מ'קומט ביי אים פרעגן צי מ'דארף טאן אין דעם ענין פון פקו"נ, איז דאס א הוכחה אז ער האט ניט באווארענט כ'זאל וויסן דעם דיך בנוגע צו פקו"נ, אז דאס דארף זיין "ע"י גדולי ישראל" (יומא פד, ב. רמב"ם הל' שבת פ"ב ה"ג), ובמילא איז דאס היפך השבח.

וואס דער מקור אויף דערויף (אז "הנשאל הרי זה כו" (איז ראך אין ירושלמי (יומא פ"ח ה"ה), און דאס ווערט אראפגעבראכט להלכה אין מג"א (או"ח רסשכ"ח), וואס ער איז דאך נתקבל געווארן אלס א פוסק בכל הפוצות ישראל, און דער אלטער רבי ברענגט דאס אראפ אין שו"ע שלו, כיסוף לשון אז "הנשאל הרי זה מגונה", און דער טעם בזה איז, "שהי' לו לדרוש ברבים שמותר".

[וואס דער אלטער רבי ברענגט דעם ירושלמי כיסוף לשון הנ"ל, ווארום וויבאלד ס'רעדט זיך וועגן א פס"ד, טאר מען דאס ניט זאגן מיט א לשון בלתי ברור, נאר כ'דארף זאגן מיטן לשון וואס שטייט אין ירושלמי, אז "הנשאל הרי זה מגונה" : (ראה לקו"ש ח"י ע' 26 ואילך), אבער דא דארף מען דאך ניט אנקומען צו מייך פס"ד, ווארום ס'איז א פס"ד ברור אין שו"ע או"ח סי' שכח בתחלתו, ובמילא דארף מען ניט זאגן בפירוש דעם לשון וואס שטייט אויף דערויף].

וכאמור לעיל (סט"ו) אז בנוגע צו דעם אידן וואס קומט אינגאנצן ניט בעטן אז מ'זאל מיט אים לערנען אידישקייט, איז דער פקו"נ א סאך א גרעסערער ווי ביי דעם וואס בעט אז מ'זאל לערנען מיט אים אידישקייט - ובמילא איז מובן ווי אזוי ס'דארף זיין די הנהגה מיט דעם אידן, אז מ'זאל ניט ווארטן ביז אז ער וועט קומען און בעטן אז מ'זאל אים מקרב זיין צו אידישקייט, נאר מ'דארף אליין גיין און טאן מיט אים, ווארום ס'איז אן ענין פון פקו"נ, און וועגן פקו"נ איז דא דער פס"ד ברור אין שו"ע (כנ"ל).

מא. אחת המעלות שמצינו במשיח היא — "ושפט בצדק דלים"¹⁵⁰.

כבר דובר לעיל (סל"ד) שכל סיפורי התורה אודות הנהגותיו של מלך המשיח, הם הוראות בעבודתינו עכשיו, והיינו, שע"י עבודתנו עכשיו באופן דמעין במעשינו ועבודתנו עכשיו, והיינו, שע"י עבודתנו עכשיו באופן דמעין דלעתיד, עושים כלים לקבל את האורות והגילויים דלעתיד.

הפירוש "ושפט בצדק דלים" אינו רק כפשוטו, שלא יעשה עול במשפט, שהרי זהו מילתא דפשיטא, כי אם, כפי שפירש כ"ק מו"ח אדמו"ר¹⁵¹ שהמשפט בצדק היינו שמלך המשיח ילמד זכות על כל ישראל, וכמארז"ל¹⁵² "אל תדין את חברך עד שתגיע למקומו".

חובתם של דיינים אינה רק בכך שכאשר באים אליהם לדבר משפט אזי ישפטו כפי הדין; בכך אינם יוצאים עדיין ידי חובתם, אלא עליהם לסבב בכל ערי ישראל, להשפיע עליהם, ולהדריך בדרך התורה והמצוה.

(150) שם יא, ד.
(151) לקו"ד ח"ב שיו, ב. סה"ש תר"ץ ע'
שכט.

118.
(152) אבות פ"ב מ"ד.

(148) ראה אג"ק אדמו"ר מוהר"י צ"ח ג'
ע' תקעו. ח"ד ע' שלט. ח"י ע' קמו. ח"א ע'
שכט.

(149) ע"פ ישעי' נא, יד.

וכדאיתא בתדב"א¹⁵³ "שהי' להם לסנהדרי גדולה לילך ולקשור חבלים של ברזל במתניהם . . ויחזרו בכל עיירות ישראל כו". הסנהדרין אינם צריכים לחכות עד שיבואו ישראל אליהם לבקש תורת ה' מפיהם, אלא עליהם לסבב בערי ישראל, ולחגור עצמם בשלשלאות של ברזל, דבר המביא לזריזות, בכדי שיספיקו להיות ביותר עיירות. ואם אינם עושים כן, הרי הקולר תלוי בצווארם. וכמארז"ל¹⁵⁴ שסנהדרין ההורגת אחת לשבעים שנה נקראת חבלנית.

וכיון שכל הענינים דלעתיד תלויים במעשינו עכשיו, לכן, כל אחד ואחד שיש לו השפעה על סביבתו, על מכריו, או גם על איש יחיד, עליו לחגור עצמו בשלשלאות של ברזל, ולהדריכם בדרך התורה והמצוה.

* * *

ח"א ע' שסו. סה"מ עטר"ת ע' רצא. תרפ"א
ע' קסז. תרפ"ה ע' קצט. תש"ט ע' 57. ועוד.
(157) ראה אגה"ק דהבעש"ט — כש"ט
בתחלתו. ובכ"מ.

---

(153) רבה — פי"א.
(154) מכות ז, א (במשנה). וש"נ.
(155) פ"ה ואילך (לעיל ע' 242 ואילך).
(156) ראה סה"מ תרכ"ו ע' שכו. תרנ"ו ע'
שנו. המשך תרס"ו ע' כג. ע' תקמו. תער"ב

איז בשעת מ'זעט כמה דרכים דארף מען דאך האבן א געוואלדי-
קער סייעתא דשמיא אז פון אלע וועגן זאל ער צו טרעפן צו אט דעם
איין און איינציקער וועג, צו דעם דרך האמת.

און דא ווארט מען אז אידן וואס שטייען אויף דעם דרך האמת,
זאלן זיי - ווי ער זאגט אין תנא דבי אליהו, אז וואס איז געווען
די זאך פון סנהדרין, איז געווען גרויסע לומדים, געקאנט זיצן
און לערנען און מחדש זיין בתורה, און ניט זיי האבן געזאגט אז
זיי זיינען לומדים, אין סנהדרין זיינען געזעצן סמוכים איש מפי
איש עד משה רבינו, ד.ה. אז ס'איז געווען אונטער בראכן האבן
זיי באקומען סמיכה ביז פון משה רבינו אן,

זאגט ער אין תנא דבי אליהו, אז וואס איז געווען די ארבעט
פון די סנהדרין, אז קושדין שלשלאות של ברזל במתניהן - בשעת מ'דארף
גיין אין א ווייסע וועג וועלן דאך די קליידער זיך צורייסן און
פארקוועטשן וכו', איז כדי די קליידער זאלן זיך ניט פאנגדערפאלן,
האט מען זיי איינגעבונדן מיט שטארקע שטריק ביז אמאל אויך של ברזל,

און מ'האט געדארפט ארומגיין אין שטעט און שטעטליך וואו
אידן געפינען זיך, "וכי תראה ערום וכסיתו", און בשעת - ווי ער
טייטשט דארטן אפ, אז מ'זעט א אידן וואס ער איז א ערום, ער איז
הייל פון תורה ומצות, איז אט דעמאלט האט מען אים אנגעטאן א
טלית און מ'האט אים אנגעטאן ציצית און מ'האט מיט אים געלערנט
תורה, און מ'האט מיט אים געטאן וואס מ'דארף טאן, און דערמיט
דאס איז געווען די תפקיד פון סנהדרין.

איצטער דארף מען ניט האבן קיין שלשלאות של ברזל, ער
האט א טעלעפאן און האט א קאר, און מ'האט א סעקרעטערי און מ'האט
צוויי און דריי און פיר ואיך לדבר סוף, די איינציקע טירחא וואס
עס וועט פארלאנגט פון אים איז שימת לב.

ער האט געליינט אין צייטונג אז ס'איז דא אזא אידינע,
איז די ערשטע זאך באווארן אז איר שכנ'טע זאל איר ניט וועלן נאך
טאן, דערנאך טראכט עפעס וועגן איר אליין אויך, קענסט צו איר ניט
דערגרייכן לכה"פ טו עפעס אין דיין שכונה.

וויבאלד אידן האבן ראטיס ומנהיגים, דארף דער ראט צי דער חבר
הסנהדרין (בזמן וואס ס'איז געווען סנהדרין) באווארענען אז אידן
זאלן זיך פירן ווי אידן דארפן זיך פירן.

ווי ער זאגט אין חנא דבי אליהו, אז די הנהגה פון
סנהדרין איז געווען, ניט נאר אז זיי זיינען געזעצן אין לסכת
הגזית אין ביה המקדש, און געלערנט תורה און גע'פסק'נט דינים,
נאר די הנהגה איז געווען אז קוסרים שלטלאות של ברזל במתניהם,
מען גארטלט זיך אונטער מיט סטריק פון אייזן, (ווארום א פשוט'ע
סטריק וועט - פון ריבוי הזמן, פון גיין אווייטע וועג, - צוריסן
ווערן

הנחת הת' בלתי מוגה

ווערן), ובמילא גארטלט ער זיך אונטער לכתחילה מיט א זיינע שטריק
וואס זי וועט קענען אויסהאלטן א לאנגן זמן מיט א ריחוק מקום,
און מחזרין על עיירות ישראל, און זיי לאזן זיך גיין איבער שטעט
און שטעטלעך וואו אידן לעבן, און דארטן לערנען זיי מיט אידן
תורה, וכי תראה ערום וכיסיחו, אז דארט וואו מען טרעפט א ערום
פון תורה ומצות, פאריכט מען דאס, ער זאל וויסן און זאל לערנען
תורה, און מקיים זיין מצות].

כט. כאשר ישנו יהודי שנהנה מסעודתו של אותו רשע או שהשתחוה לצלם, רח"ל — אין זה מאורע שקרה אצל הזולת, בד' אמותיו של הזולת, אלא מאורע "אשר קרהו", בד' אמותיו של ראש הסנהדרין!

אילו מאורע זה לא הי' שייך אליו — לא הי' שומע ולא הי' יודע אודותיו, ובמילא לא הי' שייך הדבר להערכות ש"כל ישראל ערבים זה בזה"¹⁷⁷.

ולכן, כאשר קורה מאורע כזה בעולם, ונודע הדבר למרדכי היהודי — הנה עוד לפני שמתייחס למאורע עצמו, הגזירה על היהודים, "פתשגן

---

(176) שם, כא ואילך.

(177) שבועות לט, סע"א. וש"נ.

---

(174) מגילה יב, א.

(175) אסתר ב, כ.

כתב הדת אשר נתן בשושן להשמידם"178, נרגש אצלו לכל לראש שזהו מאורע "אשר"179 קרהו"...

— מה שנוגע למרדכי יותר, הרי זה לא כ"כ העונש על החטא, כמו שנוגע החטא עצמו!

וכאשר אסתר שלחה לשאול היתכן שמרדכי מתהלך "בלבוש שק" — הרי ענינם של הסנהדרין, ובפרט ראש הסנהדרין, מופלא שבב"ד¹⁸⁰, הוא העסק בתורה, ו"אין לך בן חורין אלא מי שעוסק בתלמוד תורה"¹⁸¹, ו"מאן מלכי רבנן"¹⁸² — השיב מרדכי: עלי' לדעת, שהעובדה שישנם כאלו ש"נהגו מסעודתו של אותו רשע" או "השתחוו לצלם", אין זה מעשה של מ"שהו אחר, אלא בדקות דדקות ישנו ענין זה אצלו... כי, אילו אצל ראש הסנהדרין הי' הכל בשלימות, לא היתה יכולה להיות מציאות שיהודי בקצוי חבל יהנה מסעודתו של אותו רשע או ישתחוה לצלם... וכיון שכן, איך אפשר שלא ילבש שק, בה בשעה שהוא מאפשר ("ער דערלאַזט") שיוכל להיות מעמד ומצב שיהודי יכשל בענין כזה!

ל. וזהו גם מ"ש בתנא דבי אליהו רבא¹⁸³: "לפי שהי' להם לסנהדרי גדולה.. לילך ולקשור חבלים של ברזל במתניהם.. ויחזרו בכל עיירות ישראל.. וילמדו את ישראל כו'":

ענינם של סנהדרין הוא — לא לישיב בלשכת הגזית ולהמתין עד שתבוא אליהם שאלה חמורה, והיינו, שלאחרי שישאלו בב"ד שבעירם ולא ידעו להשיב, וישאלו בב"ד שבהר הבית ולא ידעו להשיב, אזי יבואו ללשכת הגזית וישאלו השאלה, והוא, להיותו חכם ולמדן גדול וכו' וכו', יפתור את הספק — לא זהו עיקר ענינם של הסנהדרין;

ענינם של סנהדרין הוא — לחזר בכל עיירות ישראל, והליכתם צריכה להיות באופן שצריכים לקשור חבלים של ברזל במתניהם, היינו, שלולי חגירת ("זיך אונטער-גאַרטלן") חבלים של ברזל היו מתעייפים ולא הי' להם כח לחזר בעיירות ישראל, ורק עי"ז שחוגרים "חבלים של ברזל", היינו, שעומדים בתוקף של ברזל שלא להתפעל מהעייפות של הגוף, אזי מצליחים לילך ולחזר בכל עיירות ישראל וללמדם תומ"צ.

178) אסתר ד, ח. 179) הרברים דלקמן נאמרו בהתרגשות גדולה, ומידי פעם נקטע קולו של כ"ק אדמו"ר שליט"א מרוב התרגשות (המו"ל?). 180) אבות פ"ו מ"ב. 181) ראה גיטין סב, סע"א. זח"ג רנג, ב (ברע"מ). 182) ראה גיטין סב, סע"א. זח"ג רנג, ב (ברע"מ). 183) פ"א.

178) אסתר ד, ח. 179) הרברים דלקמן נאמרו בהתרגשות גדולה, ומידי פעם נקטע קולו של כ"ק אדמו"ר שליט"א מרוב התרגשות (המו"ל?). 180) אבות פ"ו מ"ב. 181) ראה גיטין סב, סע"א. זח"ג רנג, ב (ברע"מ). 182) ראה גיטין סב, סע"א. זח"ג רנג, ב (ברע"מ). 183) פ"א.

180) הוריות ד, ב.

- איז זאל בען מאכן א טומל בנוגע צו הינוך!

און אז מ'זאגט זיי אז מ'דארף טאן במעשה בפועל, זאגן זיי אז זיי זיינען פארנומען מיט תורה וכו' - אפי' בזמן שביהמ"ק הי' קיים, און ס'איז געווען שנים כתיקונם, און ס'איז געווען די סנהדרין גדולה פון שבעים ואחד זקנים, וואס זיי זיינען געזעסן אין לשכת הגזית - אין אן אמת'ן ביהמ"ק, און אין אן אמת'ן לשכת הגזית - איז זייער הפקיד געווען, ניט צו זיצן אין לשכת הגזית און ווארטן ביז ס'וועט קומען א שווערע שאלה, וואס דער ב"ד פון יענער שטאט האט ניט געקענט פסק'ן, און דער סנהדרין קטנה האבן ניט געקענט פסק'ן, וועט מען דעמולט ברענגען די שווערע שאלה צו זיי, און זיי וועלן זאגן וואס איז דער פסק דין -

נאר דער סדר איז געווען אז סנה' האבן קושר געווען "הבליים של ברזל במהניהם" (תדא"ר פי"א), און ניט אז זיי זיינען געגאנגען אין הפיסה, נאר

- "ומהזריים -

"ויחזרו בכל עיירות ישראל", און וואס האבן זיי דארטן געטאן - זיי האבן געלערנט די הלכות הצריכות למעשה בפועל!

און אז מ'זאגט "לקשור חבלים של ברזל במתניהם", מיינט מען ניט אז ער פארט מיט אן אוירון צו יענער שטאט, און דארטן גיט מען אים א סאך כבוד, און ער עסט אפ א גוטע סעורה, און דערנאך רוט ער זיך אפ פון טלטול הדרך, און דערנאך קלייבן זיך צוזאמען א קהל רב, און ער זאגט פאר זיי א דרשה, און גלייך דערנאך פארט ער צוריק אהיים - אויף דעם דארף מען ניט קושר זיין קיין "חבלים של ברזל במתניהם";

נאר דאס מיינט אז זיי פלעגן גיין ממקום למקום, און זיי האבן גע- הארעוועט און געשוויצט וכו', עד כדי כך אז ווען ס'וואלט געווען סתם שטריק וואלטן די קליידער און די שטריק זיך צוריסן, וואלטן זיי דאך זיך ניט געקענט טרעפן און רעדן מיט מענטשן!

קען ער דאך טראכטן אז דאס איז א באווייז אז ער קען שוין צוריק- גיין אהיים, איז אויף דערויף זאגט מען אים - ניין, נאר מלכתחילה דארף ער קושר זיין חבלים של ברזל, אז אפילו אזא גרויסע הארעוואניע און יגיעה וועט אים ניט שטערן! - און ניט אז ער ווארט ביז ס'וועלן זיך צוזאמענקלייבן אזויפיל און אזויפיל מענטשן, און נאר דעמולט פאסט אים רעדן מיט זיי - נאר ער דארף ניט ווארטן ביז מ'וועט אים געבן כבוד.

- זאלן זיי האבן כבוד צוויי מאל און דריי מאל ווי זיי האבן ביז איצטער, דער אויבערשטער איז דאך דער מלך הכבוד, און ער וועט געבן יעדער איינעם פון זיי וויפל כבוד ער וויל - אבער לפועל איז דאס ניט נוגע, נאר ער דארף גיין פון שטוב צו שטוב און רעדן וועגן ענינים וואס זיינען נוגע למעשה בפועל.

וואס פלעגן טאן די סנהדרין בעיירות ישראל - זיי זיינען ניט געקומען פסק'נען קיין דינים, ואדרבא, זיי האבן ניט געקענט פסק'נען א דין, ווארום באחרי' דרב הלכה כרב וכו', ס'איז פאראן דער מרא דאתרא און ער פסק'נט דינים; נאר זיי פלעגן קומען רעדן מיט אידן וועגן ענינים השייכים למעשה בפועל. ואע"פ אז אין שטאט איז פאראן דער מרא דאתרא - איז אבער טבע בנ"א, אז ס'איז א חילוק ווען מ'הערט דאס פון דעם מרא דאתרא, וואס מ'איז שוין צוגעוואוינט צו אים וכו', משא"כ אז ס'קומט א פנים חדשות, און ער איז פון סנהדרין און פון ביהמ"ק, פועל'ט דאס באופן אחר.

און וויבאלד אז אזוי איז די טבע, קען מען דאך ניט ווארטן ביז זייער טבע וועט זיך בייטן, ווארום אויך פאר דערויף דארף זיין קיום התומ"צ, ואדרבא, דורך קיום המצוות נאך אין דעם מצב, פועל'ט מען אז דער טבע זאל זיך בייטן.

און די סנהדרין אליין האבן געדארפט גיין אין די עיירות, און זיי האבן ניט געקענט שיקן קיין שלוחים, ווייל אויב זיי וואלטן געשיקט שלוחים, וואלטן די שלוחים ניט געוואלט גיין.

וואס פון דעם זעט מען דאך ווי ס'דארף זיין די הנהגה, און דאס מיינט מען ניט אז מ'דארף פארן אין קצווי חבל, נאר אויך דא אין ניו-יארק זיינען פאראן א סאך פלעצער וואס מ'דארף מתקן זיין וכו', און מ'דארף ניט ווארטן אז מ'זאל אים געבן גענוג כבוד, נאר ער דארף גיין מבית לבית, און מעורר זיין וועגן טהרת המשפחה, כשרות המאכלים, חינוך הכשר וכו',

- וואס -

הנחת הת' בלתי מוגה

- יו"ד -

וואס דאס איז איינער פון די ענינים אין וועלעכע ס'האבן זיך אויס-געטיילט די פעולות פון כ"ק מו"ח אדמו"ר מיט די פעולות פון כמה נשיאים שלפניו:

עיקר הפעולה פון אביו (וואס בעל ההילולא איז געווען ממלא מקומו) איז געווען צווישן אידן גופא, און אין אידן גופא - ביז צו א אידן וואס געפינט זיך בקצה העולם; משא"כ די פעולות פון בנו ממלא מקומו, זיינען געווען פארבונדן אויך מיט השחרות "בשער המלך" (מצד שינוי המצב אין דער כדינה וכו').

וכידוע כמה סיפורים אז נאך בחיי אביו איז ער געפארן בשליחות אביו צו שרי המלוכה וואס זיינען געווען אונטער דעם צאר, כדי צו אפשרייען גזירות וואס זיינען שוין געווען בחוקף, אדער ניט צולאזן קיין נייע גזירות (ווי ס'איז שוין געדרוקט, און גערעדט אמאל בארוכה).

[בדוגמא ווי די גמרא (סנהדרין מט, א) דערציילט אז דוד המלך האט געזאגט שירות וחשבחות, און האט זיך עוסק געווען אין חורה, און דורך דעם האט יואב בן צרוי געקענט מנצח זיין אין דער מלחמה].

ועד כדי כך, אז ער איז אויך געפארן אין חו"ל, אויף זען זיך מיט שרי המלוכה פון אנדערע מדינות, בשעה מ'האט געדארפט אפשרייען די גזירות און די פאגראמען ר"ל וואס זיינען דעמולט געווען (וואס די פרטים בזה זיינען ניט אויף אזוי פיל באוואוסט).

און דעמולט האט מען אויך גע'פועל'ט אויף ארה"ב (וואס שוין דעמולט האט מען געזען זייער חסד בנוגע צו אידן), בשעה ס'איז געווען די מלחמה מיט יאפאן, האט מען זיי אפגעזאגט פון געבן א הלואה, כצד די פאגראמען וואס זיינען דארטן געווען, און דאס האט גע'פועל'ט אז מ'זאל אפשרעלן די פאגראמען.

ועד"ז אין די יארן שלאח"ז איז געווען די פעולות בנוגע צו "טשיערטא אסיעדלאסט" (תחום המושב).

איז געווען די פעולות צווישן עסקנים פון אידן, וואס דארטן האט זיך משהתחף געווען בגופו אויך דער פאטער, אבער די פעולות מיט שרי המלוכה - אין זיי האט זיך משהתחף געווען בגופו ממלא מקומו - כ"ק מו"ח אדמו"ר.

ועד"ז לאחרי הסתלקות אביו, ווען ער איז געווארן דער נשיא (וכידוע דער דיין (רמב"ם הל' מלכים ספ"א) אז א בן יחיד פון א מלך דארף ניט האבן קיין כשיחה, ווארום דאס איז א המשך פון משיחת אביו), זיינען געווען פעולותיו המפורסמות צווישן אידן גופא, דורך מאכן חדרים, ח"ת"ס, מקוואות, בתי כנסיות וכו'; און ס'איז געווען א גרויסער שטח פעולה וואס ער איז געשטאנען בקשר מיט די קאמיטערן און מיניסטארן פון דעם קאמאניסטישער רעזשים (משטר), כדי צו זען וואס מ'קען דארטן אויפטאן, כידוע צו די וואס ווייסן פרטי העבודה ווי ס'איז געווען בשנים ההם (אע"פ וואס מטעמים כובנים האט מען דאס ניט מפרסם געווען).

וואס דערפון איז פארשטאנדיק, אז בשעה מ'געפינט זיך אין א מעמד ומצב וואס מ'קען צוקומען און האבן צוטאן מיט שרי המלוכה - זיינען דא די וואס זיינען מסוגל לזה, איז בשעה דער וואס איז מסוגל לזה באקומט א הסכם פון "רוב אחיו", וואס דאס גייט דאך אויף חברי הסנהדרין (חדא"ג כהרש"א לכגילה שם), אז זיי זיינען סומך ידם אז ער זאל זיצן "בשער המלך", און האבן צוטאן מיט שרי המלוכה - איז דאס דעמולט אן ענין פון עוסק בצ"צ באמונה וכו', וכפס"ד השו"ע (אדה"ז או"ח ס"ע ס"ד) אז דאס איז דוחה כל הענינים כולם.

- דערביי -

במ"ש אודות סידור כולל לאברכי ישיבה – לישב באהלה שכ תורה גם
לאחרי חתונתם. ומנהג הישיבות מלפנים – שהיו מתחתנים בגיל די מבוגר,
מבן שלשים ומעלה.

כבר צווחו קמאי על נוהג זה דאיחור החתונה בדור יתום, וכמבואר
בראשונים ובאחרונים, ועיין ג"כ בהלכות ת"ת לרבנו הזקן פ"ג ע"ד לימוד
תורה בטהרה דוקא. ומעולם לא נהגו בישיבות חב"ד לאחר הנשואין לגיל
האמור ח"ו.

אוצר החכמה

ובמ"ש אודות עריכת כולל, ידוע פסק תוה"ק שמצוה שאי אפשר
לעשותה ע"י אחרים דוחה כל הענינים (מו"ק ט, ע"ב). ובדורות האחרונים –
עסקנות בשטח הרבנות ובשטח חינוך על טהרת הקדש וכיו"ב הוא ענין של
פקוח נפשות והצלת נפשות ממש. ולהושיב עשירות אברכים המוכשרים לזה
שיעסקו כל היום בלימוד התורה – בה בשעה שמאות ואלפים צועקים
לעזרה – ואף כי בקלא פנימאה דלא אשתמע – מטביעה במים הזדונים
השוטפים ברחובות ולצערנו התחילו לחדור גם לבתים, צע"ג מי התיר זה.
ואף שסדר הוא בשביל יחידי סגולה, לכאלו שמוכרחת הישיבה בכולל בכדי
לפעול אח"כ כדבעי להצלת בני ישראל, אבל אין זה דרך לרבים. והלואי
מלפני דור היו שמים לב יותר ויותר להצלת בניי מהתבוללות ומריחוק מדרך
התורה והמצוה ומטילים עבודת הצלת נפשות זו על שכס בני הישיבות תיכף
בצאתם מכותלי הישיבה, שעתה היו עשירות אלפים יותר בכותלי הישיבות,
בכותלי בתי כנסיות ובכותלי בתי מדרשות. ואין להאריך בדבר המצער עד
כדי להבהיל, שנראה עדיין אחדים מראשי הישיבות אוחזים בשיטה זו,
באמרם: אני את נפשי הצלתי. וכבר האריכו רז"ל בכ"מ, ומהם בזהר הקי
ח"א סז, ב. קו, ב. בהנוגע להנהגת נח בעת שכל העולם טבע במבול, וגם שאני
נח שהי' זה קודם מתן תורה והציווי דואהבת לרעך כמוך.

והגע בעצמך באם היי המדובר בבנו של ראש ישיבה הכי גדולה או בבתו היחידה שיש לקרבים יותר להי ולתורתו, האם גייכ היי מסגיר א"ע חדר לפנים מחדר וסומך על הנס ובלבד שיוכל לעסוק בתורה עוד שעות בכל יום ויום, וקי"ל.

ובהנוגע ליחידי סגולה ולמוכשרים מסוג האמור – הרי גם בתוככי אנ"ש נהוג הדבר ומשנים קדמוניות לעסוק בתורה גם לאחרי החתונה, עסק באופן דתורתו אומנתו. אבל לא לעשות מזה שיטה לרבים מיוסדת על הנהגה הנ"ל דאני את נפשי הצלתי.

והעיקר בעמדה שלי היא – אשר כשנמצאים באה"ק ת"ו בזמן הזה, והמצב שם ידוע וברור למדי, אשר בכל רגע ורגע יש אפשריות להציל כמה נפשות מישראל במובן הרוחני, ובמילא גם בנוגע לחיים בעוה"ז כמרז"ל, החוב בזה מוטל על כאו"א מישראל (אבל צ"ל מורגש יותר אצל החרדים לדבר ה' בחיי היום יומים), וביחוד יותר על אנ"ש והתמימים, ששמעו כ"פ ע"ד הענין דאהבת ישראל ואיך שזהו כלל גדול בתורה כמאמר רבי עקיבא, וכפירוש רבנו הזקן שזהו כלי לואהבת את ה' אלקיך יסוד ושרש כל התורה כולה, ובמילא על כאו"א לקחת חלק פעיל בזה – אפילו הנמצאים בחו"ל, ועאכו"כ הנמצאים בפלטרין של ממה"מ הקב"ה.

מובן שיש בזה, כמו בכל ענין, שני אופני עבודה. היינו עבודה כזו שלתכליתה יבואו לאחר זמן ועבודה שנראו הפירות על אתר. כן יש בזה עוד חלוקה אחרת, עבודה שנקראת בלשון בני"א דברים פעוטים ובלשון הממליצים ענינים אפורים, או עבודה בנצורות וגדולות וכו'. מובן ג"כ שהעבודה שנדמה שתהיי לגדולות ונצורות יש לכל אחד חשק יותר לזה, משא"כ עבודה היום יומית ובענינים הנקראים בלשון הנ"ל ענינים פעוטים שצריך למדה חשובה של קבלת עול, וגם אז – הרי כולי האי ואולי יעשו הענינים במרץ הדרוש, וכנראה בחוש.

וכיון שבהנוגע אליו הרי, לצערי, לא שמעתי רבות בהנוגע לעבודה בחיי היום יומים, בה בשעה שהמוכשרים לעבודה זו הם מתי מספר. ובמילא אין למי שהוא רשות לפטור את עצמו ממנה ובפרט אלו שזכו לאור תורת החסידות הדרכותי ומנהגי. לכן כתבתי במכתבי הקודם – וכנ"ל, ברמז עכ"פ – אודות השקפתי ותגובתי בזה בכלל, ובהנוגע לפעולות בכרם חב"ד בפרט.

ומבו שאין מספיק כלל ביאורו שכותב, שאינו מעורב עם הבריות . . .

בינתים הולכים עשירות מהנוער השמאלה, ואותם שהיו יכולים לקרובם ליהדות בכלל ולחסידות בפרט אין עושים זה. ומה תועלת בכל התירוצים? והרי ידוע שאף את"ל שאונס גמור הוי ואונס רחמנא פטרי – הרי כמאן דעביד לא אמרינן ועכ"פ בהנוגע למקבל הפעולה – אין זה שוה כלום.

מובן מעצמו שאינני מתכוון למעט בהענין . . . אבל כנ"ל זהו ענין שפעולתו ופירותי יראו לאחר זמן. ובינתים צריך ומוכרח לפעול בסביבתו בענינים היום יומיים אף אם אפורים ופעוטים הם. וכמו שמבואר במצות הצדקה בגשמיות, שכל אחד ואחת מחוייב בה, עדי"ז הוא ג"כ בהצדקה ברוחניות – כי אין לך אדם מישראל שאינו יכול לעשות בזה, וגם – על אתר ובחיה.

מובן ג"כ, שאין כוונתי להטפת מוסר, אלא נשען על מאמר רז"ל נשיאינו הק' און פעלי דיממא און, מיר דארפען מאכען ליכטיג. הנה מחובתי – עכ"פ להודיע השקפתי בזה, ולקוות שיבחר הטוב. היינו שיקח חלק פעיל בענינים שפירותיהם יראו במשך זמן קצר ולא יסתפק בזה שמתכוון למפעל גדול . . . ועוד הפעם הנני להדגיש, שלדעתי אין זה פוטרו כלל מהפעולות הנ"ל. וידוע פסק רז"ל אל תהי יושב ושוקל מצותי של תורה קלה שבקלה וחמורה שבחמורות. היינו אפילו באופן שהתורה מעידה שזוהי קלה שבקלה וזוהי חמורה שבחמורות. ועאכו"כ כשזהו ענין התלוי בשיקול דעת בני אדם.

תקותי שלמותר – אחרי הכתוב בהתחלת מכתבי – עוה"פ לאמר, שאין מכוונתי כלל וכלל לדכא את רוחו או להדהימו או אפי' להחליש את מרצו בענין הנראה לו לחשוב כ"כ. כי אין עניני אלא לסייע ב"בנין". ובפרט לעוררו על חובתו לסביבתו המידית, להפיץ בה מאור שבתורה זוהי תורת החסידות הדרכותי ומנהגי. ואין לך דבר העומד בפני הרצון.

תי"ח על שילוחו מאמר הנדפס אודות אדמו"ר ז"ל.

בברכה לבשו"ט בכל הנ"ל.

ג'תעז

ב"ה, י"ג אייר, תשט"ו
ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה על מכתביו מכ"ט ניסן והקודם לו, וכן מג', ו' אייר והמברק
אודות השתתפות הבחורים בהרישום.

הנה פלא ותמי' גדולה עליו הרבה יותר מאשר על שאר אנ"ש באה"ק, כי
הרי הוא בעצמו הי' בארצוה"ב בעת שכ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נבג"מ
זי"ע, נשיא ישראל ולא רק של אנ"ש, הי' שולח את תלמידי התמימים לעבודת
תעמולה בנוגע לחינוך הכשר, ובחר במובחרי התלמידים ביותר, ושלחם לערי
השדה לייסד שם ישיבות קטנות במ ילמדו אליף בניית עברי סידור חומש
משנה וגמרא, אף שתלמידים אלו מצד עצמם היו יכולים להתעסק בלימוד
החסידות, נוסף על לימוד הנגלה, ונודע לו גם אודות המיטוואך שעה שענינה
ללמוד עם קטנים וקטנות שאין יודעים אפילו לדבר אידיש, וצריך עוד
להסבירם ע"ד מודה אני, יסוד שמירת שבת כו' וכו', — וגם לעבודה זו שלח
כ"ק מו"ח אדמו"ר מהתלמידים, ואפילו מאלו שכבר עסקו בלימוד החסידות
ובעבודת התפלה כו' וכו', ואפילו בשעה שמספר התלמידים בישיבת תו"ת
כאן הי' קטן ביותר. וכשנצבת השאלה באה"ק ת"ו, ולאחר שכמה פעמים
השתתפו תלמידים הנ"ל בעבודת הרישום, והמדובר הוא ע"ד 15 תלמידים
לערך, ורק למשך שבועיים, הנה מניח הוא את כל עסקיו הצדה, ומבזבז ממון
לשלוח מברק לכאן — אפשר יעלה הדבר למנוע השתתפות התלמידים
בהרישום, (אף שע"ז עלול שבאיזה מקומות החדשים ואולי גם מהישנים —
ימנע ממאות נערים ונערות חינוך כשר . . .).

ג'תעז

הרישום: ילדים ללמוד ברשת אהלי יוסף יצחק ליובאוויטש בשנת הלימודים הכאה.

שם: "ובכלל איז דאך ידוע די תורה פון בעש"ט אויפן פסוק קומי אורי" כו' ראה ג"כ שיחת ש"פ תבוא תש"ל,
(תשל"ג) ושם, שזהו הוראה לכל אחד

תקלט

הוספות

ההתעסקות בטובת הרבים

א. אע"פ שהמאמר „קומי אורי“ נאמר לנשיאי ישראל („אתם נשיאי ישראל כו“), מ"מ, כיון שגם מאמר זה נתגלה ונתפרסם (ע"י כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו) לכל ישראל, בודאי יש בו לימוד והוראה לכל ישראל. והענין בזה:

אצל כאו"א מישראל ישנו החיוב להתעסקות בטובת הזולת ונטובת הרבים (הן מצד הציווי „הוכח תוכיח את עמיתך“²¹⁰, והן מצד כללות הציווי ד„ואהבת לרעך כמוך“²¹¹), מעין ודוגמת הפעולה דנשיאי ישראל בשביל טובת הרבים.

---

(205) שיחת ח"י אלול תש"ה (ספר השיחות ע' 129).

(206) אף שאז היתה הקביעות ביום השני (שיחת ח"י אלול תש"ג (ספר השיחות ע' 141)).

(207) ישעי' ל, כו.

(208) שם ס, יט, – המשך ההפטרה דקומי אורי.

(209) משיחת ש"פ תצא תשל"א. מאמר ד"ה קומי אורי דש"פ תבוא ח"י אלול תשל"ג.

(210) קדושים יט, יז.

(211) שם, יח.

והלימוד וההוראה מתוכן המאמר – שכא"א צריך להשתדל בהתעסקות בצרכי ציבור גם על חשבון תורתו ועבודתו, וישנה ברכה מיוחדת שלא יחסר בתורתו ועבודתו, ע"ד מארו"ל, "תורתם משתמרת"²¹², ויתירה מזה, "ברכה ניתנת בתורתן"²¹³, ולא עוד אלא שעיי"ז ניתוסף העילוי ד"קומי אורי", שזהו"ע שלא בערך אפילו לגבי "ברכה ניתנת בתורתן".

ויש לומר, שהענין ד"קומי אורי" שנאמר בנוגע להתעסקות בטובת הרבים הוא ע"ד דרשת חז"ל²¹⁴ על הפסוק²¹⁵, "והמשכילים יזהירו כזהר הרקיע ומצדיקי הרבים ככוכבים לעולם ועד", שקאי על גבאי צדקה ומלמדי תינוקות²¹⁶.

ב. ויש להוסיף בביאור תוכן המאמר – דלכאורה אינו מובן:

כללות הפעולה בשביל טובת הרבים ע"י כאו"א מישראל, ועאכו"כ ע"י נשיאי ישראל שתפקידם ושליחותם להנהיג את ישראל, היא, חיוב ומצוה ע"פ תורה, כאמור, "הוכח תוכיח את עמיתך", "ואהבת לרעך כמוך".

וענין נוסף בנוגע לנשיאי ישראל – שהתעסקותם בשביל טובת הרבים קשורה עם כללות ענין הנשיאות והמלכות, "שום תשים עליך מלך"²¹⁷, שקיומה תלוי (לא רק בהעם שמשמים עליהם מלך, אלא) גם בהמלך שמקבל על עצמו הנהגת המלכות להנהיג את העם²¹⁸ ("אשר יוציאם ואשר יביאם"²¹⁹), ובמילא, פעולת המלך (נשיאי ישראל) בהנהגת העם (טובת הרבים) היא חלק

(212) ברכות לב, ב.

(213) ירושלמי שם פ"ה ה"א. וראה לקו"ש חט"ז ע' 375 ואילך. וש"נ.

(214) ב"ב ח, ב.

(215) דניאל יב, ג.

(216) להעיר מהשייכות דמלמדי תינוקות להבעש"ט ואדמו"ר הזקן שיום הולדתם בח"י אלול: הבעש"ט – שקודם התגלותו הי' (עוזר ל)מלמד תינוקות ואומר עמהם איש"ר כו' (ראה ספר השיחות תש"א ע' 32. ועוד), ואדמו"ר הזקן – שגם כשיסד ה"חדרים" עבור לומדים מופלגים בנגלה ובנסתר (לקו"ד ח"א יא, ב. כט, לא נקראו בשם ישיבה וכיו"ב, אלא בשם "חדר" דוקא, שבזה מרומז גם הלימוד עם תינוקות כפשוטם.

(217) שופטים יז, טו.

(218) ועד"ז בהמצוות שמקיים המלך ומוציא י"ח את כלל ישראל – שקיומן תלוי (לא רק במלך עצמו, אלא) גם בהעם שמקבלים מלכותו, כיון שעיי"ז מאפשרים לו לקיים מצוות המלך**.

(219) פינחס כז, יז.

* נוסף לכך שכל מצוה של איש פרטי קשורה עם כלל ישראל מצד הערבות זכל ישראל זבי"ז (ראה סהמ"צ להצ"צ מצות אהבת ישראל).

** ולהעיר, שיש דעה שמצות ברכת כהנים שייכת גם לכלל ישראל המתברכים, כי, לולי המתברכים לא שייכת הברכה.

הוספות

תקמא

מכללות הציווי ד, שום תשים עליך מלך".

ועפ"ז צריך להבין תוכן השאלה „אתם נשיאי ישראל כו' מה יהי עמכם" – הרי ההתעסקות בטובת הרבים (גם על חשבון תורתם ועבודתם) היא קיום מצוה בתורה²²⁰, שזהו תכלית ועיקר תורתם ועבודתם לקיים רצון העצמות! ועד"ז בנוגע להלימוד וההוראה לכאו"א מישראל בנוגע להתעסקות בטובת הזולת והרבים (גם על חשבון תורתו ועבודתו) – מה מקום לשאלה בדבר (מה יהי עמו) בה בשעה שע"ז מקיים ציווי התורה („הוכח תוכיח את עמיתך", „ואהבת לרעך כמוך"), רצון העצמות!?

ג. ויש לומר הביאור בזה:

בקיום המצוות ישנם (בכללות) ב' ענינים: (א) קיום רצון העצמות, (ב) פרטי ההמשכות וההשפעות שע"י כל מצוה ומצוה. ואף שההמשכות וההשפעות הם רק אורות וגילויים שבאין-ערוך לגבי הענין העיקרי דקיום רצון העצמות, מ"מ, כיון שרצון העצמות הוא שע"י המצוות יומשכו האורות והגילויים, ה"ז גם ענין עיקרי בקיום המצוות.

ובנוגע לענינו:

אע"פ שההתעסקות בטובת הרבים גם על חשבון תורתו ועבודתו היא מצוה בתורה שעל ידה מקיימים רצון העצמות, מ"מ, בנוגע למעלת האורות והגילויים (שגם זה ענין עיקרי בקיום המצוות כנ"ל) ה"ז ענין של ירידה, שצריך לירד ממדרגתו כדי לפעול על הזולת הענין ד, „הוכח תוכיח" וכיו"ב.

ועאכו"כ בנוגע לנשיאי ישראל, שמצד גודל מעלתם באופן ש,משכמו ומעלה גבוה מכל העם²²¹, מובן, שהתעסקותם בטובת הרבים (תוך כדי הנחת תורתם ועבודתם) היא ירידה גדולה ביחס למעלת האורות והגילויים.

ועל זה נאמר „קומי אורי", באור הפרטי להכללי כו' – שגם בענין האורות והגילויים („אורי", ובזה גופא הפרטי והכללי) לא יחסר, ואדרבה, ע"י הירידה לעסוק בטובת הרבים יתוסף עוד יותר גם בענין האורות והגילויים. ד. ויש לקשר זה עם המבואר בתו"א²²² במעלת הצדקה – צדקה גשמית,

---

220) ובודאי שמקבלים על זה שכר, ובפרט כשקיים מצוה זו היא מתוך מס"נ שמוניחים תורתם ועבודתם, שאז השכר הוא גדול ביותר.
221) שמואל"א ט, ב.
222) בראשית א, ב.

ועד"ז גם צדקה רוחנית – שע"ז נעשים מוחו ולבו זכים אלף פעמים ככה, שאין זה בדרך גוזמא בעלמא, אלא אלף פעמים ככה כפשוטו, כמובן מהמבואר בלקו"ת לג"פ²²³ ע"פ מארז"ל²²⁴, אלף בני אדם נכנסין למקרא יוצא מהן מאה למשנה, מאה למשנה יוצאין מהן עשרה לתלמוד, עשרה לתלמוד יוצא מהם אחד להוראה".

ונקודת הביאור בזה – שע"י הירידה למטה בעשי' גשמית²²⁵ ניתוסף עילוי גדול יותר (כיון שכח העשי' הוא גבוה ביותר רק שנשפל למטה כו') עד לבחי' אלף, מלשון אאלפך חכמה, חכמה דאצילות, ועד לבחי' הכתר שלמעלה מהשתלשלות, ועד להתגלות העצמות, יש האמיתי שקשור עם יש הגשמי דוקא²²⁶.

וכמודגש גם במעלת ההוראה («אחד להוראה») – הלכה למעשה, שקשור עם גילוי שם הוי"ו²²⁷ («והוי' עמו שהלכה כמותו»²²⁸), שלמעלה מגילוי שם אלקים («אלו ואלו דברי אלקים חיים»²²⁹), כמבואר בהמשך תרס"ו²³⁰.

ומזה מובן גם בנוגע לעבודתם של נשיאי ישראל – שדוקא ע"י הירידה שבהנחת תורתם ועבודתם (התנשאות עצמית) כשביל טובת הרבים (התנשאות על העם), ובמיוחד בנוגע לענינים של מעשה בפועל, ניתוסף אצלם עילוי גדול יותר גם בבחינת האורות והגילויים, בחי' החכמה והכתר (אלף).

ומעין זה גם בעבודת כאו"א מישראל שמשתדל בטובת הרבים ע"י העסק בצרכי ציבור, כאמור, שע"ז נעשים מוחו ולבו זכים אלף פעמים ככה, ובמילא, ניתוסף עוד יותר גם בתורתו ועבודתו.

ה. ויש להוסיף ולהעיר, שענין זה (שע"י הירידה למטה דוקא באים לעילוי גדול יותר) מרומז בהשיעור תניא דחי' אלול כפי שנקבע בדיוק ע"י כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו:

(223) נדפס לאח"ז באוה"ת בראשית ח"ו תתרכו, ב ואילך.

(224) ויקיר רפ"ב. קה"ר פ"ז, כח.

(225) כמרומז בתיבת ככה (אלף פעמים ככה) – שלמטה מבחי' כה, ועאכו"כ למטה מבחי' זה (אוה"ת שם).

(226) ראה ביאוה"ז לאדהאמ"צ בשלח מג, ג. ובכ"מ.

(227) ודוגמתו בענין קומי אורי – כהמשך הכתוב, וכבוד הוי' עליך זרח".

(228) סנהדרין צג, ב.

(229) עירובין יג, ב. וש"נ.

(230) ד"ה כל השונה הלכות (ע' תכו ואילך).

השיעור דח"י אלול לשנה פשוטה²³¹ – „שמעתי ממורי ע"ה ע"פ²³² ואנכי עפר ואפר שאמר אברהם אבינו ע"ה על .. מדתו מדת אהבה רבה שהי' אוהב את הקב"ה אהבה גדולה ועליונה .. (ש)אין דמיון וערך מהות אור האהבה המאיר בו אל מהות אור אהבה וחסד עליון שבאצילות אלא כערך ודמיון מהות העפר שנעשה אפר אל מהותו ואיכותו כשהי' עץ נחמד למראה וטוב למאכל עד"מ ויותר מזה כו", שמזה מובן גדול הירידה דאברהם בהיותו למטה (וכמבואר בענין אברהם אברהם פסיק טעמא בגוויהו²³³, שבהיותו למטה אינו דומה לכמו שהוא למעלה²³⁴). ואעפ"כ, איתא בספר הבהיר²³⁵ „אמרה מדת החסד לפני הקב"ה רבש"ע מימי היות אברהם בארץ לא הוצרכתי אני לעשות מלאכתי שהרי אברהם עומד ומשמש במקומי", היינו, שבהיותו למטה החליף את מדת החסד דאצילות, ועד שמדת החסד דאצילות מקנאת בעבודתו של אברהם אבינו²³⁶ – שמזה מובן שדוקא ע"י הירידה למטה ניתוסף אצלו עילוי גדול יותר.

והשיעור דח"י אלול לשנה מעוברת²³⁷ – „כ"ז הוא בנפש השכלית התחתונה שבאדם הבאה מקליפת נוגה, אך באמת לאמיתו בנפש העליונה האלקית שהיא חלק אלקה ממעל כל המדות פנימיות וחיצוניות הן לה לבדו כו", שמקדים תחילה המדות דנפש השכלית ואח"כ מבאר המדות דנפש האלקית, כיון שדוקא ע"י הירידה למטה (נפש השכלית שלמעלה מנפש האלקית) באים לעילוי גדול יותר²³⁸.

(231) אגה"ק סט"ו (קכא, סע"א ואילך).

(232) וירא כח, יז.

(233) זח"ג קלח, רע"א (אד"ר).

(234) ראה סה"מ תשי"ט ע' 152 הערה 15. ועוד.

(235) סקצ"א (זח"א בהשמות רסד, רע"ב) – הובא ונת' בפרדס שער כב פ"ד.

(236) ראה ספר השיחות תרח"ץ ריש ע' 251. ע' 255. אגרות-קודש אדמו"ר מהור"י צ ח"ד ע' שכא.

(237) שם (קכג, סע"א).

(238) משיחות ש"פ תבוא ח"י אלול תשי"ב. תשל"ג.